

مروری بر مقاله تاثیر بودجه کل بر تولید ناخالص داخلی

محمدرضا قاسمی^۱

امیرحسین افضل^۲

چکیده:

تأثیر مخارج دولتی بر تولید ناخالص داخلی یکی از موضوعات مهم در مباحث و تجزیه و تحلیل‌های اقتصادی است. اهمیت موضوع از بعد نظری در این است که چگونه بخش عمومی میتواند شرایط باثباتی را برای رشد اقتصادی ایجاد کند. متأسفانه، اطلاعات کمی در مورد اثرات این سیاستها وجود دارد و در اکثر مطالعات صورت گرفته به بررسی سیاست پولی پرداخته شده است؛ در حالی که، اختلاف عقیده در بین اقتصاددانان در مورد اثرات سیاست پولی بیشتر از اثرات سیاست مالی است. دلانگیزان و خزیر (۱۳۹۱) اثرات شوکهای سیاست مالی بر رشد اقتصادی ایران را برای دوره زمانی ۱۳۳۸-۱۳۸۸ مطالعه کرده اند. به منظور استخراج شوکهای مثبت و منفی سیاست مالی، از مدل تصریح شده sheng chen در سال ۲۰۰۷ استفاده شده است. نتایج این مطالعه نشان میدهد، شوکهای مثبت و منفی سیاست مالی دولت، تنها در حوزه بودجههای عمرانی به صورت کامل دارای اثرات نامتقارن هستند و همچنین شوکهای منفی (انقباضی) اثرات کاهنده و بزرگتری را نسبت به شوکهای مثبت (انبساطی) سیاست مالی بر رشد اقتصادی دارد. (هدایت حسین زاده ۱۳۹۶)

کلمات کلیدی:

بودجه کل، تولید ناخالص داخلی، منابع دولت، مخارج دولت، نرخ مالیات، نرخ بهره

^۱ دانشجوی کارشناسی پویسته دانشگاه خوارزمی

^۲ دانشجوی کارشناسی پویسته دانشگاه خوارزمی

مقدمه

در ایران به دلیل وابستگی منابع مالی دولت به درآمدهای نفتی انجام وظایف سه گانه آدام اسمیت و سایر وظایف مورد نظر کینز و سایر اقتصاددانان از طریق منابع حاصل از نفت انجام میشود. بطوریکه مقایسه درآمد حاصل از فروش نفت و گاز و درآمدهای مالیاتی در طی سالهای گذشته، نشان از اتکای دولت به درآمدهای نفت و گاز بسیار زیاد است. امروز اگر حرف از درمان رایگان در مراکز درمانی و بهداشتی دولتی می شود، نیازمند منابع مالی مطمئن و با ثبات است. تجربه کشورهای توسعه یافته نشان داده است که ایجاد زیرساخت توسط دولت برای ورود بخش خصوصی به انجام سرمایه گذاری در تولید، ایجاد انگیزه میکند. داشتن بودجه ریزی قوی و کارآمد با منابع مالی مطمئن لازمه موفقیت دولت در اداره کشور میباشد. با توجه به نیاز کشور برای رشد و توسعه در تمامی زمینه ها بخصوص در آموزش و بهداشت ضرورت دخالت دولت در ایران برای انجام هزینه های ضروری امری اجتناب ناپذیر است. تغییر در مالیاتها و هزینه های دولت درآمد ملی را متأثر و حتی تغییرات همزمان در مالیات و هزینه های دولت به یک میزان نیز نه تنها یکدیگر را خنثی نمیکنند، بلکه حداقل به اندازه هزینه های دولت بیشتر بر روی تولید ملی تاثیرگذار خواهد بود (هاشم مظفری، ۱۳۹۴).

بر اساس تفسیر کینیزی از سیاست مالی، اجرای یک سیاست تثبیت موفق در مواجهه با رکود سبب افزایش مصرف خانوارها و در نتیجه افزایش اشتغال و درآمد می شود و وضعیت اقتصادی بهبود می یابد. براساس این دیدگاه، دیگر اهمیت چندانی به بودجه متوازن داده نمی شود، بلکه کسر بودجه دولت در مواجهه با رکود اهمیت خاصی پیدا می کند، زیرا کسری در حساب های دولتی می تواند انگیزه ای برای بهبود وضعیت اقتصادی باشد. از طرف دیگر، از نظر پول گرایان (فریدمن، ۱۹۶۸، ۱۹۸۲؛ کیدلند و پرسکات، ۱۹۷۷) اثر سیاست های مالی بسیار ناچیز و گذراست. از دی گاه آنان، سیاست مالی می تواند درآمد و اشتغال را افزایش دهد، اما همیشه با افزایش تقاضا برای پول به منظور انجام معاملات همراه است. اکنون برای بازگرداندن تبادل در بازار پول باید نرخ بهره افزایش یابد. اما افزایش نرخ بهره کاهش سرمایه گذاری را در پی دارد و در نتیجه مقدار تقاضای کل دوباره کاهش می یابد. بنابراین اثر سیاست مالی به دلیل اثر ازدحام خنثی

می شود و سیاست مالی اعمال شده یا افزایش مخارج دولت تأثیری بر تولید داخلی نخواهد داشت. (حسن خداویسی و احمد عزتی شورگلی، ۱۳۹۴)

بررسی اثر اندازه دولت بر رشد اقتصادی حاکی از آن است که این متغیر در دو دوره بلندمدت و کوتاه مدت تأثیری مثبت و معنی دار بر تولید دارد، لیکن تأثیرگذاری آن در بلندمدت بیشتر است. بنابراین، دولت می بایست جهت تحریک رشد اقتصادی در کوتاه مدت از ابزارهای دیگری استفاده نماید و از مخارج دولت در برنامه ریزی های بلندمدت بهره گیرد. رشد اقتصادی نه تنها تحت تأثیر اندازه دولت است، بلکه سرمایه انسانی و فیزیکی نیز تأثیر مثبت و معنی داری بر رشد اقتصادی دارند. اما نکته شایان ذکر این است که موجودی سرمایه فیزیکی با وجود اینکه تأثیر زیادی در مقایسه با سرمایه انسانی بر رشد تولید دارد، لیکن در بلندمدت تأثیرگذاری سرمایه انسانی نه تنها از موجودی سرمایه بلکه از اندازه دولت نیز بیشتر است. برای این اساس، می توان گفت چنانچه دولت مخارج خود را به سمت آموزش نیروی کار بالقوه سوق دهد و نیروی کار را متناسب با نیازهای دولتی تربیت کند، می تواند در بلندمدت به رشد اقتصادی بالایی دست یابد. (اکبر کمیجانی و هادی حق شناس، ۱۳۹۳)

استفاده از ابزارهای مختلفی مانند مخارج دولتی، با وجود اینکه از هر دو جنبه تئوری و تجارب عملی کشورها آثار تورمی افزایش مخارج دولتی اثبات گردیده، یکی از مباحث قابل توجه در راستای امکان دستیابی به رشد اقتصادی است. از جهت خرد اقتصادی، عملیات و فعالیت های دولت بر زندگی روزانه هر فردی در جامعه تأثیر گذار بوده و مجموعه مقررات و قوانین، تصمیمات اداری حاکم بر هر جامعه، تعیین کننده رفتار آنها است. در مقابل از دیدگاه کلان اقتصادی، سیاست تهای اقتصادی دولت در پیوند با مسائلی مانند تخصیص منابع، ثبات اقتصادی و توزیع درآمد و ثروت قرار دارد. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به واسطه فقدان زیر بنای مالی و بانکی توسعه یافته، سیاست تهای پولی نقش کمتری را نسبت به سیاست های مالی در سیاستگذاری اقتصادی داشته است. اقدامات سیاسی تثبیت اقتصادی دولت می تواند عاملی در جهت کم کردن شکاف بین مسیر محصول بالقوه و محصول تحقق یافته و حفظ محصول تحقق یافته در نزدیکی سطح بالقوه آن باشد. بنابراین، پیمودن فاصله ایجاد شده بین کشورهای در حال توسعه

و توسعه یافته می تواند نیازمند برنامه ریزی دولت های ملی باشد. (محمد علی قطمیری، مسعود شیرازی، کریم اسلاملوویان، ۱۳۸۴)

اهداف تحقیق

- ۱- بررسی تاثیر تولید ناخالص داخلی بر بودجه کل
- ۲- بررسی تاثیر مخارج دولت بر تولید ناخالص داخلی

سوالات تحقیق

آیا بین مخارج جاری و مخارج عمرانی دولت با تولید ناخالص داخلی در کوتاهمدت و بلندمدت رابطه وجود دارد؟

در صورت وجود رابطه، نوع و جهت ارتباط بین مخارج جاری و عمرانی دولت با تولید ناخالص داخلی چگونه است؟

تعریف واژه ها و اصطلاحات

هزینه های دولت : منظور از هزینه های دولت مجموع هزینه هایی هستند که توسط دولت در طول سال از طریق خرید انواع کالا و خدمات انجام می گیرد. بطور کلی هزینه های دولت به سه گروه هزینه های انتقالی و جاری (مصرفی) و هزینه های سرمایه ای (عمرانی) تقسیم میشوند. (هاشم مظفری، ۱۳۹۴).

تولید ناخالص داخلی : تولید ناخالص داخلی یا GDP مخفف عبارات (Gross Domestic Product) و به معنی ارزش کل پولی است که در یک بازه زمانی (معمولا یک سال) در ازای تولید کالا و ارائه خدمات در هر کشور به دست می آید. در این تعریف چند نکته مهم وجود دارد. نخست موضوع «تولید کالا» است. در فرمول محاسبه GDP، همیشه قیمت کالای نهایی معیار است، چرا که این قیمت، هزینه های قبلی را هم مشمول می شود.

متغیر های مورد بررسی مطالعه

- تولید ناخالص داخلی
- بودجه کل کشور
- نرخ بهره
- نرخ مالیات

جامعه آماری مطالعه

جامعه آماری این پژوهش داده های بودجه کل کشور و تولید ناخالص داخلی از سال ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۹ می باشد که بر اساس دادهای اخذ شده از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مرکز پژوهش ها به نشانی <https://rc.majlis.ir> تهیه و تدوین گردیده است.

آنالیز انجام شده روی داده ها

داده های مورد بررسی شامل بودجه کل دولت و تولید ناخالص داخلی در سال های ۱۳۹۹-۱۳۹۱ می باشند.

$$\beta = \frac{\sum XY - n\bar{X}\bar{Y}}{\sum X^2 - n\bar{X}^2}$$

$$\alpha = \bar{Y} - \beta(\sum X)^2$$

$$\bar{X} = \frac{\sum_i^n X_i}{n}$$

$$\bar{Y} = \frac{\sum_i^n Y_i}{n}$$

$x-y$	x^2y	y	x	سال
بودجه کل - تولید ناخالص داخلی	تولید ناخالص داخلی - تولید ناخالص داخلی	بودجه کل (همت)	تولید ناخالص داخلی (همت)	
۹۸۲۹۸	۷۲۶۰۹	۵۶۶	۸۵۳	۱۳۹۱
۸۵۷۴۰	۱۳۹۱۴۰	۷۲۷	۱۱۸۰	۱۳۹۲
۱۰۰۷۶۵	۱۵۱۵۰۶۵	۸۰۳	۱۲۵۵	۱۳۹۳
۱۰۳۰۴۸	۱۴۸۳۵۱۴	۸۴۶	۱۲۷۸	۱۳۹۴
۷۴۵۷۱۱	۲۲۲۱۰۰	۹۷۸	۱۴۹۰	۱۳۹۵
۷۵۷۴۶۶	۳۲۱۹۱۰۹	۹۷۸	۱۷۹۷	۱۳۹۶
۳۱۷۴۷۵۶	۶۷۴۶۰۴	۱۲۱۲	۱۵۹۸	۱۳۹۷
۶۰۱۲۵۱۱	۱۲۵۱۰۳۶۹	۷۰۳	۲۵۳۷	۱۳۹۸
۱۰۹۰۱۱۹۲	۳۰۰۷۴۵۶	۱۹۸۸	۵۴۸۴	۱۳۹۹
-	-	۱۰۹۰	۲۱۵۷	میانگین

مقدار	پارامتر
۰.۳۰۵۸۰۲۸۶۹	بتا
-۱۴۲۱۵۵۶.۶۳۱	آلفا

تحلیل و بررسی

- ۱- پارامتر آلفا که نشان دهنده عرض از مبدا خط رگرسیون می باشد برابر با -
۱۴۲۱۵۵۶.۶۳۱ می باشد.
- ۲- پارامتر بتا که نشان دهنده شیب خط رگرسیون می باشد یک مقدار مثبت است، در نتیجه رابطه متغیرهای بررسی شده به صورت مثبت و صعودی است. به این معنی که با افزایش تولید ناخالص داخلی، بودجه کل کشور نیز افزایش می یابد.
- ۳- میانگین بودجه کل کشور در طی سال های مورد بررسی ۱۰۹۰ همت بوده است.
- ۴- میانگین تولید ناخالص داخلی در طی سال های مورد بررسی ۲۱۵۷ همت بوده است.
- ۵- با توجه به مقدار پارامتر بتا (۰.۳۰۵۸)، یک واحد افزایش در تولید ناخالص داخلی سبب افزایش ۰.۳۰۵۸ واحدی در بودجه کل کشور خواهد شد.

نتیجه گیری

در پژوهش انجام شده در تلاش برای رسیدن به پاسخ سوالات مطرح شده، متغیرهای مختلفی از جمله نرخ بهره، مخارج دولت، تاثیر درآمدهای مختلف دولت و... بررسی شد.

نتایج حاصل حاکی از این موضوع است که افزایش تولید ناخالص در کوتاه مدت، طبق رگرسیون انجام شده، سبب رشد بودجه کل خواهد شد. نکته حائز اهمیت اسمی بودن رشد تولید ناخالص داخلی است. همچنین طی پژوهش به عدم حصول نتایج پایدار در استفاده از سیاست های مالی برای افزایش تولید ناخالص داخلی در بلند مدت پی برده شد.

منابع:

- ۱- بانک مرکزی ج.ا.ا. بانک اطلاعات سری‌های زمانی اقتصادی، (<http://tsd.cbi.ir>)
- ۲- حسین زاده، هدایت (۱۳۹۶). تاثیر شوک مخارج دولتی بر تولید ناخالص داخلی در ایران. مجله سلامت و بهداشت/ سال هفتم، شماره اول، بها فصلنامه سیاستهای راهبردی و کلان/ سال پنجم، شماره هفدهم، تابستان ۱۳۹۶ /صفحات ۷۷-۹۵
- ۳- خداویسی، حسن، عزتی شورگلی، احمد (۱۳۹۴). کاوشی در زمینه تأثیر مخارج جاری و عمرانی دولت بر تولید ناخالص داخلی ایران در کوتاه مدت و بلندمدت. تحقیقات اقتصادی / دوره ۵۱، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۵ / ص ۳۲۷-۳۵۳
- ۴- کمیجانی، اکبر، حق شناس، هادی (۱۳۹۳)، بررسی آثار اندازه دولت بر رشد اقتصادی در ایران.
- ۵- مظفری، هاشم (۱۳۹۵). مخارج و درآمد دولت و تاثیر آنها بر تولید ملی کشور. مجله سلامت و بهداشت/ سال هفتم، شماره اول، بهار ۱۳۹۵
- ۶- مجدزاده طباطبایی، شراره، نعمت‌اللهی، فاطمه (۱۳۸۹). تاثیر رشد مخارج دولتی بر رشد اقتصادی مطالعه موردی اقتصاد ایران. فصلنامه پژوهشها و سیاستهای اقتصادی / سال هفدهم، شماره ۵۳، بهار ۱۳۸۹
- ۷- مرکز پژوهش‌های مجلس، (<https://rc.majlis.ir>)